

stam waartoe zij behooren; 2°. wat voorts aangaat de analogie die er bestaan zou tusschen huwelijken onder bloedverwanten bij menschen en de voortteling onder bloedverwanten bij huisdieren (close breeding), zoo is de schrijver (Dr. GILBERT U. CHILD) van oordeel, dat er geene zoodanige analogie bestaat, dat de gevolgen van close breeding niet zoo nadeelig zijn als wel wordt beweerd, en dat men in staat is om op grond van de dienaangaande verkregen resultaten te bepalen, in welke gevallen een huwelijk tusschen bloedverwanten alligt noodlottige gevolgen zal na zich slepen en in welke gevallen niet. Ten betooge hiervan voert hij een tal van voorbeelden aan uit het geloofwaardige Engelse *Kuddenboek of Geslachtsregister van het Engelse hoornvee* en leidt daaruit de volgende conclusiën af: a. close breeding als zoodanig is niet in strijd met de wetten der natuur; b. close breeding heeft de strekking van individueele attributen sterker te concentreren en, waar pathologische gegevens bestaan, tot eene ontarding van het ras te leiden; c. zijn de ouders zelve niet ziek, dan praedisponereet de close breeding de nakomelingschap niet tot ziekelijkheid; d. waar close breeding in de meest enge bloedverwantschap en vele generaties lang wordt volgehouden, heeft zij de strekking van de vruchtbaarheid te verminderen en wel schijnbaar door vermindering van het voortplantingsvermogen bij de mannelijke sexe. Waar wij nu close breeding bij dieren met huwelijken tusschen bloedverwanten bij menschen willen vergelijken, moeten wij in het oog houden, dat wij a. bij de eersten eenen stam, dien wij als gezond kennen, tot voortteling kunnen uitkiezen en dat b. de bloedverwantschap bij dieren dikwijls zoo innig is als zij het bij menschen nooit of nimmer wezen kan, zoodat er eigenlijk van analogie volstrekt geen sprake kan zijn; 3°. wat de statistiek betreft, zoo blijkt uit de opgaven die de schrijver heeft verzameld, dat daaraan vooreerst nog geene afdoende beteekenis kan worden gehecht, aangezien vele der onderzoekingen van verschillende schrijvers lijnrecht met elkaar in tegenspraak zijn. Zoo telde bijv. Dr. BEMISS op 192 uit huwelijken tusschen bloedverwanten geboren kinderen 4 idioten, iets meer dan 2 pCt., terwijl Dr. HORNE op 95 zoodanige kinderen 44 idioten aantrof, alzoo meer dan 46 pCt. Deze beide uitkomsten bewijzen niets anders dan dit: dat er in het laatste geval invloeden in het spel zijn geweest, die in het eerste geval werden gemist en dat deze invloeden in de berekening moeten worden opgenomen, zal men juiste resultaten verkrijgen. Dit nu heeft men tot dus ver al te zeer verzuimd.

Veilig meenen wij alzoo voorloopig de navolgende regels te mogen vaststellen: 1°. huwelijken tusschen bloedverwanten als zoodanig hebben niet de strekking van tot eene ontarding van het geslacht te leiden; 2°. zulke huwelijken hebben echter wel de strekking om bij de nakomelingschap individueele, zoolwel psychische als somatische, nu eens al dan eens niet bepaald ziekelijke eigenschappen der ouders te concentreren en te ontwikkelen en kunnen op die wijze werkelijk dikwijls leiden tot eene ontarding van het geslacht; 3°. er komen vele gevallen voor, in welke het — met betrekking tot het uitzigt op eene gezonde nakomelingschap — voor eenen man meer geraden is eene bloedverwante te huwen, dan een meisje dat hem volstrekt niet verwant is maar wier familie-geschiedenis hij niet naauwkeurig kent; 4°. Door naauwkeurig acht te geven op hetgeen met betrekking tot de wetten der erfelijkheid bekend is geworden, kan de Geneesheer in elk bijzonder geval met eene groote mate van waarschijnlijkheid bepalen of een huwelijk tusschen bloedverwanten al dan niet van nadeeligen invloed zal zijn op de nakomelingschap, mits hij slechts tot in

bijzonderheden met den gezondheidstoestand der familie bekend zij.

TH. KROON JHZ.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Leerboek der bijzondere Pathologie en Therapie, vooral met het oog op Physiologie en pathologische Anatomie, bewerkt door Dr. FELIX NIEMEIJER, gewoon Hoogleeraar der Pathologie en Therapie, Directeur der geneeskundige Kliniek aan de Hoogeschool te Tübingen (vroeger te Greifswald). In twee deelen. Uit het Hoogduitsch. Haarlem, bij J. J. WEEVERINGH.

Duitschland heeft in deze eeuw al vrij wat handboeken voor bijzondere pathologie en therapie in het licht zien verschijnen. Het eene heeft het andere met zoo'n snelle vaart verdrongen, dat tien jaren telkens bijna voldoende waren, om ze, elk op zijne beurt, in het meer der vergetelheid te zien ondergaan. De handboeken van RICHTER, HAASE, REIL, BEHREND, CONSBRUCH, CONRADI, HUFELAND, CHOULANT — wie gebruikt ze nog? wie leert er nog uit? wie spreekt er nog van? Het is al wel, indien zij in vnzige bibliotheken, in den *Ruhestand* versetzt zijn en daarin nog door de ouderen van dagen met die piëteit bewaard worden, die deze hun, als aan zoo vele trouwe helpers in den vroegeren examenlood, of als aan de vraagbaken, waaraan zij hun licht voor de eerste duistere kronkelpaden van de geneeskundige praktijk mogten ontleenen, verschuldigd zijn. Hoe vele exemplaren zijn er daarentegen niet, die bij elke boekverkoop weder ter tafel gebragt en telkens tegen lagere prijs en altijd weder te vergeefs den koopers worden aangeboden, om eindelijk, na eenigen tijd op stalletjes gelegen te hebben, als *Makulaturpapier* spoorloos den *Kreislauf* huns levens te eindigen. Moge zulk kortstondig bestaan en zulk smadelijk uiteinde aan den eenen kant eene waarschuwende stemme zijn voor het tegenwoordige en voor volgende geslachten, die zich van de waarde, van den invloed en den duur hunner werken alligt eene te groote voorstelling zouden kunnen maken; moge er al inderdaad iets ontmoedigends in de ervaring gelegen zijn, dat de vrucht van zoo lange en ernstige inspanning van den geest, reeds zoo spoedig hare waarde verliest en te gronde gaat; aan den anderen kant zal men bij dieper inzicht de noodzakelijkheid van het verschijnsel zelf moeten erkennen en bij kalme beoordeeling er volkomen vrede mede kunnen hebben.

Zoo eenig werk toch, dan is een leer- of handboek het product, ik wil niet zeggen geheel van, maar zeker geheel vóór den tegenwoordigen tijd. Van het verledene moeten daarin alleen de resultaten, of wat de stroom des tijds, als feit, als waarheid of als nog bruikbare onderstelling heeft achtergelaten, en dat wel tot het kleinste mogelijke volume teruggebragt, door den schrijver worden opgenomen. Maar de ontdekkingen van den laatsten tijd, de vorderingen der hedendaagsche wetenschap moeten alle daarin hare plaats vinden. Zij moeten zich uit het standpunt laten herkennen, dat de schrijver ingenomen heeft en dat dáár te vinden moet zijn, waar zijne voorgangers het werk moesten afbreken. Maar van al de bijzonderheden, waardoor die ontdekkingen tot stand kwamen, van al de gevolgen, waaraan die ontdekkingen in de wetenschap hare meerdere of mindere waarde ontleenen, kan in een zoodanig werk bijna geene sprake zijn, wil men het niet tot eenen ondoeltreffenden omvang laten uitdijen. Hierdoor is dan ook reeds de noodzakelijke voorwaarde gesteld voor d:

tijdelijkheid van zijnen invloed en voor zijne doorgaans mindere belangrijkheid voor de wetenschap. Terwijl de tempel der wetenschap zelf meestal slechts door monographiën, door de afzonderlijke bewerking van enkele onderdeelen wordt uitgebreid en opgesierd, dienen de hand- en leerboeken er toe de individus zelve in dien tempel in te leiden en er hun den weg in aan te wijzen, totdat zij zonder geleide er in kunnen rondwandelen of welligt hier of daar eene geschikte plaats vinden om zelve de handen aan het werk te slaan.

Gaat men voorts de motieven na, die meestal tot het schrijven van leer- en handboeken aanleiding geven, dan ontdekt men spoedig, dat zij doorgaans minder de ontwikkeling en bevordering der wetenschap, maar meer de bevattelijke voorstelling en de uiteenzetting van de tegenwoordige leer, de aanwijzing van haar tegenwoordig standpunt ten doel hebben. Waar niet bloote geldspeculatie tot schrijven aanspoort, is het nu eens de behoefte zijner leerlingen aan eene gepaste handleiding, die den leermeester tot het schrijven daarvan bewoog; dan weder is het zijn eigen wensch om bij zijn onderwijs een geschikt leiddraad te hebben; dan weder moet het als middel dienen om zijne bekwaamheid voor het leeraarsambt te bewijzen. In het eene zoowel als in het andere geval geeft de actualiteit doel, beteekenis en waarde aan het werk, en kan er op blijvenden invloed geene aanspraak gemaakt worden. Het heeft zijne bestemming ten volle bereikt, indien het er toe bijgedragen heeft om de jeugd in de wetenschap en kunst in te leiden, haar zoowel als den adepten een beknopt overzicht over den omvang van het vak te geven en haar op het juiste standpunt te plaatsen, vanwaar zij hare verdere werkzaamheden en nasporingen kan laten uitgaan.

Met het oog op deze bestemming hebben de leer- en handboeken eene, al is het dan ook slechts tijdelijke, toch onschatbare waarde, ja, zijn zij volstrekt onmisbaar. Groot zijn dan ook de verdiensten, die aan **SCHOENLEIN**, **CANSTATT**, **WUNDERLICH** voor hunne compendieuse leerboeken toekomen. Een groot aantal van de bekwaamste en kundigste geneesheeren van den tegenwoordigen tijd hebben er hunne eerste vorming en later zoo menigen wenk, zoo menigen raad aan te danken.

Intusschen was het werk van **SCHOENLEIN**, om niet van vroegeren te gewagen, te zeer het uitvloeisel eener bijzondere en wel der natuurphilosophische school, die nog te weinig den voet op den vasten bodem der pathologische anatomie gezet had, te weinig door juistere physiologische denkbeelden voorgelicht was, en zich daardoor te zeer op het gebied der vrije speculatiën verloor, dan dat het langen tijd stand zou kunnen houden.

CANSTATT's werk, hoe veel goeds het ook mogt bevatten, had zich nog niet geheel aan den boeienden invloed van zijnen leermeester **SCHOENLEIN** kunnen onttrekken. Zijn werk kon, door den vroegen dood van zijnen talentvollen schrijver, de belangrijke ontdekkingen, die zich in de laatste jaren op het gebied der pathologische anatomie en physiologie, even als op dat der physische diagnostiek zoo snel opvolgden, niet in zich opnemen, en moest derhalve wel spoedig verouderd zijn. Mogt ook al **HENOCH** in zijne latere uitgave daarvan getracht hebben hierin te gemoet te komen, toch raakte het om andere redenen in onbruik, daar het namelijk voor beginnenden veel te omslagtig was.

Ditzelfde gebrek kleefde ook aan **WUNDERLICH**'s handboek, dat, hoe geleerd, volledig, hoe voortreffelijk het boven vele andere zijn mogt, toch soms voor leerlingen al te geleerd, al te wijdoopig was, dan dat zij er het regte behagen in konden vinden, of er het gewenschte nut uit konden trekken. Het

daaruit door **WUNDERLICH** zelve getrokken compendium was daarentegen al te kort, al te dogmatisch, dan dat het iets meer kon zijn, dan een altijd nog voortreffelijke leiddraad voor den onderwijzer en een zeer geschikt repetitorium voor den leerling.

VIRCHOW's groote werk eindelijk is al te omslagtig voor leerboek en, als verzameling van meerdere uitstekende monographiën van enkele ziektegroepen, meer geschikt voor den ingewijde, die zich met een dier groepen nader bekend wil maken, dan voor den beginnende, die van het geheel een overzicht moet krijgen.

Geen wonder dus, dat de behoefte aan een ander, aan een nieuw handboek, dat, geheel op de hoogte van den tijd, vrij was van de bovenstaande gebreken, algemeen door onderwijzers en leerlingen gevoeld werd, en meerdere mannen van groote bekwaamheid verlokte om hunne krachten aan de vervulling van die moeilijke taak te beproeven. Zoodoende zag men bijna te gelijker tijd in Duitschland de werken van **LEUBUSCHER**, **LEBERT**, **NIEMEIJER** en anderen ontstaan.

LEUBUSCHER is dezer wereld reeds overleden en het laat zich niet aanzien, dat zijn handboek hem lang zal overleven.

LEBERT's werk heeft, om welke redenen dan ook, geene algemeene sympathie kunnen verwerven, in weêrwil van zijne helderheid, degelijkheid en volledigheid. Zeker is het, dat de onvermoeid werkzame man in zijnen ruimen werkkring, als klinisch Leeraar aan de Universiteit te Breslau, de gelegenheid niet zal laten voorbijgaan om de volgende editiën van zijn werk nog te verbeteren en uit te breiden.

NIEMEIJER, vroeger Docent in de Pathologie en Therapie en Directeur der geneeskundige Kliniek te Greifswald, tegenwoordig te Tübingen, heeft zijne taak met jeugdige kracht opgevat en heeft het genoeg, in nog geen vijf jaren tijds, reeds vijf uitgaven van zijn leerboek te beleven, waarvan de laatste, als vermeerderde en verbeterde, eerst onlangs verschenen is.

Als men dien aftrek in aanmerking neemt, dien het werk in Duitschland ondervonden heeft, dan kan het niet anders of het moet onze verwondering en ons leedwezen eenigzins opwekken, dat van de Hollandsche vertaling eerst vier afleveringen, ongeveer een derde gedeelte van het geheele werk, verschenen zijn. Van den anderen kant biedt echter die vertraagde uitgave den koopers van het vertaalde werk dat voordeel aan, dat daarin thans nog de meeste verbeteringen van den laatsten tijd, in het oorspronkelijke werk aangebragt, overgenomen kunnen worden. In elk geval behoeft die vertraging geen onoverkomelijken hinderpaal op te leveren, om het werk hier reeds te bespreken. Welligt wordt de aandacht der Hollandsche Kunstgenooten daardoor meer er op gevestigd en worden zij meer tot den aankoop uitgenoodigd.

Men verwachtte hier intusschen geene volledige kritiek, geene beschouwing van de waarde der bijzondere hoofdstukken. Voor zoo'n uitgebreide behandeling is een handboek voorzeker minder geschikt. Gelijk het slechts een algemeen overzicht over den bijzonderen tak der wetenschap geeft, zoo moet het oordeel ook meer algemeen gehouden worden en kan zich niet zoo zeer in details verliezen.

Als men dan bedenkt, dat in vijf jaren tijds reeds vijf editiën verschenen zijn, dan ligt daarin wel het onwedersprekelijke bewijs van de gunstige ontvangst, die aan het werk, voornamelijk in Duitschland, ten deel gevallen is. Dat gunstige oordeel berust ontegenzeggelijk op goede gronden. De klaarheid en beknoptheid toch der voorstelling, gepaard met de volledigheid, waarmede de onderdeelen bewerkt zijn, maakt

het vooral voor den leerling zeer bruikbaar. Om de karakteristiek van het werk te leeren kennen, zou men slechts de voorrede van de eerste uitgave behoeven te lezen. Daarin worden den lezer geene nieuwe bijdragen voor de berkenning der ziekten en geene nieuwe geneesmiddelen voor hare behandeling beloofd, maar wordt hem de verzekering gegeven, dat slechts die verschijnselen zullen besproken worden, die zich door de analyse van talrijke waarnemingen als de meest standvastige hebben doen kennen, en dat slechts die behandelingswijzen zullen opgegeven worden, die proefondervindelijk goed en deugdzzaam geacht mogen worden. Overal is het des schrijvers ernstig streven om de nieuwere physiologie dienstbaar te maken aan de verklaring van pathologische en therapeutische feiten en de verschijnselen, als de noodzakelijke gevolgen der ziekte, daaruit af te leiden. Geene overzichten van de daarop betrekkelijke litteratuur, geene ziektegeschiedenissen, geene opsomming van alle geneesmiddelen en methodes, die men tegen het bijzondere ziekzijn al gebezigt heeft, mag men daarbij verwachten. De vrees voor al te groote wijdloopigheid heeft den Schr. daarvan terughoudend; zeker wat de ziektegeschiedenissen en den catalogus der geneesmiddelen betreft, teregt; maar het gemis aan de opgave der litteratuur is daarentegen niet zoo goed te keuren en zal ongetwijfeld door ieder leerling betreurd worden, die zich met het een of ander onderdeel nader bekend wil maken. Zoo ook zou men het teregt kunnen wraken, dat men er de hoofdstukken over koorts en ontsteking, over vergiftiging en psychische ziekten vergeefs in zal zoeken. Vooral de leer der koorts kan, hoe men ook over hare essentialiteit denken moge, (hetgeen trouwens een bloot theoretisch vraagstuk is) in zulk een werk, dat den Clinicus moet voorbereiden en vormen, niet wel gemist worden. Dat gemis wordt geenszins verontschuldigd door de bewering, dat zij zoowel, als de leer der ontstekingen, eigenlijk op het gebied der algemeene pathologie en therapie thuis behoort. „Eindelijk,” zegt hij, „zijn de vergiftigingen en de psychische ziekten niet behandeld. Moesten ook deze afdelingen op dezelfde wijze, als de overige, bewerkt worden, moest ook hier niet tot het geheugen, maar tot het verstand worden gesproken, moesten de verschijnselen niet opgenoemd, maar verklaard worden, dan zouden zoo uitvoerige, deels scheikundige, deels psychologische uiteenzettingen noodig zijn geweest, dat deze afdelingen eene onbehoorlijke uitgebreidheid zouden verkregen hebben, in verhouding tot het geheele werk.” — Niemand voorzeker zal bij die argumentatie vrede kunnen vinden en daarmede de leemte kunnen aanvullen, die tot groot nadeel van het werk door deze weglating ontstaan is. Mogt het werk er ook al iets uitgebreider door geworden zijn, het noodzakelijke mogt er daarom toch niet uit achterwege blijven. Aan het beginsel van niet slechts op te sommen, maar tevens te verklaren, kon hij toch ook in andere hoofdstukken niet altijd trouw blijven. Ja, niemand kan dat zelfs, b. v. bij de leer der hersen- en ruggemergsziekten, bij die van de neurosen en van de constitutionele ziekten, van hem vergen, daar niemand op het tegenwoordig standpunt der wetenschap daartoe meer in staat is, dan om de psychosen te verklaren. En wat de leer der vergiftigingen betreft, die toch in den laatsten tijd zoo veel aan stellige kennis gewonnen heeft, en waarvan geen Geneesheer geheel onkundig mag blijven, zoo is het niet duidelijk, waarom zij niet door den schrijver even begrijpelijk en beknopt had kunnen behandeld worden, als elke andere in hare aetiologie en in hare verschijnselen zelfs minder bekende ziekte. LEBERT toch heeft er in zijn handboek op honderd

bladzijden een vrij volledig en voldoende overzicht van geleverd.

Doeh dit wil ik daar laten en ook niet gewagen van menig punt van grooter of kleiner verschil van opvatting, waardoor ik bij het doorbladeren van zijn boek getroffen werd; maar in elk geval kan ik het werk den aanstaanden Geneeskundigen met nadruk ter lezing en bestudering aanbevelen. De verdeling op anatomischen grondslag en de volgorde naar de voornaamste organen zijn zeer eenvoudig en natuurlijk. De voorstelling is meestal kort en helder, ja soms zoo plastisch, dat zelfs de ongeoeffende, ook zonder buitengewone inspanning, in staat zal wezen, zich het ziektebeeld voor den geest te brengen; de therapie is eindelijk doorgaans zoo rationeel mogelijk, of, waar men ter deze qualificatie nog niet voor kan bezigen, is zij het onbetwisbaar resultaat van ruimere ervaring.

En wat nu de vertaling betreft, daar, waar ik ze met het oorspronkelijke werk vergeleken heb, kwam ze mij trouw, duidelijk en onberispelijk voor. En daarom, als ook in het belang van den uitgever, mag ik den wensch niet onderdrukken, dat zij van nu af aan met rasschere schreden moge vorderen. Zij, die op de Hollandsche vertaling ingeteekend hebben, mogen dit met regt verlangen, opdat zij niet al te veel in de nasleep mogen komen en misschien reeds eene zesde uitgave van het oorspronkelijke werk in het licht moeten zien verschijnen, terwijl hunne vertaling nog niet eens tot aan de helft gevorderd is. Daarenboven zal eene spoediger en meer geleidelijke opvolging van de afleveringen hoogst waarschijnlijk het debiet, en zoo doende het nut nog kunnen vermeerderen, dat de vertaler er zich mede voorgesteld heeft en de Hollandsche jonge Geneesheeren er nog van wenschen te trekken.

Amsterdam, Januarij 1863.

JAN DE BAS, *Over voorliggen en uitzakken der navelstreng.* Academisch Proefschrift, ter verkrijging van den graad van Doctor in de Geneeskunde aan de Hoogeschool te Leiden. 's Gravenhage, 1862. 124 pag. 30.

Onder de dissertatiën over verloskundige onderwerpen, die van de Leidsche Hoogeschool in de latere jaren verschenen zijn, heeft zich deze wederom in velerlei opzichten gunstig onderscheiden. In het eerste gedeelte van dit proefschrift worden 47 gevallen van voorliggen en uitzakken der navelstreng beknopt medegedeeld, die op een getal van 2533 verlossingen die van 1° September 1848 tot 30 Junij 1862 in de kliniek en polikliniek der Leidsche Hoogeschool werden waargenomen, en die meerendeels reeds vroeger door den Hoogleeraar SIMON THOMAS in zijne klinische verslagen bekend gemaakt waren. Uit het statistisch overzicht ontleenen wij de volgende voornaamste bijzonderheden. Uitzakking van den navelstreng behoort tot de alles behalve zeldzame afwijkingen en men gaat zeker niet te ver, wanneer men stelt, dat zoowel in kraamgestichten, als in de privaatspraktijk een geval van dien aard op hoogstens 200 baringen zal voorkomen en dat het zelfs waarschijnlijk is, dat men, alle gevallen zonder onderscheid in rekening brengende, tot het resultaat komt, dat op een getal van circa 100 verlossingen een geval van prolapsus funiculi zal worden aangetroffen. Onder de 2533 te Leiden verlostte vrouwen kwamen 749 eerst- en 1784 meerbarende voor. Bij de eerstgenoemde werd 8maal, d. i. 1 : 94 en bij de laatste 39maal, d. i. 1 : 46 verlossingen, voorliggen en uitzakken der navelstreng aangetroffen. De kans van uitzakking